

Izza kulis svetovne trgovine

BORBA ZA MONOPOLIZIRANJE SIROVIN. — GOSPODARSKA POLITIKA
ANGLIJE IN AMERIKE. — GOSPODARSTVO IN POLITIKA.

Od časa do časa se pojavljajo krize angleške premogovne industrije, ki imajo za posledico velike stavke premogarjev. Tako krizo, čeprav ne tako resno kakor pred par leti, preživlja Anglija tudi sedaj in angleške politične stranke se ravno pripravljajo na ureditev tega problema na osnovi posebnega zakona, ki naj regulira produkcijo in s tem v zvezi tudi zaposlitev delavstva. Na vsak način pa je za nepoučnega opazovalca ta situacija nerazumljiva, tembolj še, ker ji ne napravi konca niti sedanja Macdonaldova delavska vlada, čeprav bi Anglija to gotovo zmogla. — Kdor pa pozna zakulisje svetovne trgovine in pred vsem najnovejšo borbo za monopol v surovinah, temu bo vse to postalo na mah jasno in razumljivo.

V premogu in tudi v železu Anglija ne bo mogla dobiti monopola na svetovnem trgu, in baš zaradi tega ji do rešitve premogovnega vprašanja ni toliko, ker hoče to povzročeno izgubo pokriti drugje. Ker torej ne more dominirati pri premogu in železu, hoče združiti v svojih rokah monopol vse svetovne produkcije niklja, kavčuka, kositra, solitra, kalija itd. V svojih kolonijah ima n. pr. Anglija krog 90% vse svetovne dobave niklja v rokah, 66% jute itd. Posebni davek, ki ga plačuje Angliji ves svet, gre pri kavčuku do 70%, pri kositru do 82% in tudi drugod približno toliko. Vse to, ki jih Anglija pri tem zasluži, so naravnost ogromne. Ta dobiček sam krije vse skrbstvo za domačo brezposelnost v premogovni industriji itd. Da je pri takih razmerah urejevanje cen za kavo in dobička zanjo nekaj lahkega, je popolnoma razumljivo. L. 1927 so s takim povišanjem prodali kljub konkurenci vsega sveta. Prav tako pa dela Anglija sedaj tudi s kavčukom, ko urejuje njegov izvoz in umetno vzdržuje pretirano visoke cene. Samo Amerika, ki porabi največ kavčuka, daje Angliji zaslužek od 3 do 6 milijard dinarjev. To pa je več nego dvakratna izguba pri premogu in železu.

Energični ameriški državni tajnik za

trgovino je še nedavno opozarjal na nevarnost, ki preti Ameriki s strani angleške borbe za monopoliziranje glavnih surovin, pred vsem kavčuka. Ob tej priliki je tudi izračunal, da plačajo Združene države vsako leto krog 600 milijonov dolarjev posebnega davka samo za take svetovne monopole. Po neki drugi cenitvi pa je gotovo, da je dobila Anglija l. 1925. iz enega samega takega monopola nad 18 milijard dinarjev čistega dobička. Umetna ureditev produkcije in cen, v čemer ima Anglija nedosežno prakso, in to ne le pri kavčuku in že omenjenih surovinah, ampak tudi pri kininu, solitru, jodu, kaliju itd., je povzročila v Združenih državah toliko vznemirjenja, da govorijo ameriški trgovski in politični krogi večkrat »o umetnem tvorjenju blagovne lakote, o samoljubnem izkoriščanju sveta« itd. Amerika se bori proti temu angleškemu monopoliziranju tako, da takih podjetij noče podpreti z denarjem, da zagovarja varčevanje pri porabi kavčuka in drugih angleških monopolov, da sama napravi plantaže in dviga po zgledu Anglije cene pri tistih surovinah, pri katerih ima ona prvo besedo: pri baki, petroleju, bombažu itd. Angleži seveda na to odgovarjajo in opozarjajo na angleško politiko pri določevanju cen za konopljo, bombaž itd.

Iz vsega tega se jasno vidi, da se vrši za kulisami svetovne trgovine in svetovnega gospodarstva v zadnjem času obupen boj za monopoliziranje produkcije in trgovine s surovinami, ki so v vsakdanjem življenju neobhodno potrebne. Ker pa so potrebne ne samo velikim narodom in državam, ampak tudi nam malim, je ta boj tudi za nas velikega pomena, čeprav v njem ne moremo sodelovati, še manj pa odločati. Iz tega ozadja gospodarske borbe se pa porajajo tudi skoraj vse važnejše politične akcije v svetovni politiki, kajti znano je, da je glavno ozadje politike vedno tudi gospodarsko, ako že ne pretežno in pred vsem gospodarsko.

Rezija in Rezijani

REZIJSKA DOLINA. — STOLETNA REZIJSKA OBRT. — ZANIMIVOSTI REZIJSKEGA NAREČJA.

Pri nas na Štajerskem Rezijanu v splošnem niso znani, vsa Primorska, Kranjska in deloma tudi zapadna Koroška pa jih pozna kot piskroveze. Svojo skromno in takorekoč nomadsko obrt izvršujejo že stoletja; sin jo podeduje po očetu in ta jo zopet izroči sinu. Domovina Rezijanov pa je Rezija v Beneški Sloveniji, t. j. v onem slovenskem ozemlju, ki je tudi že do l. 1918. pripadalo kraljevini Italiji. Rezija je do 18 km dolga in na najširšem mestu niti ne kilometer široka globoka dolina, skozi katero teče Rezijanska voda, ki izvira blizu podnožja 2592 m visokega Kanina, teče skoraj ravno proti severo-zapadu in se pri Reli v bližini mesteca Mužci, ki je že davno poitalijančeno, izliva v Belo, pritok Tilmenta.

Rezija je v celoti skrajno nerodovita, da svojega prebivalstva, katerega je v šestih vaseh: Koritih, Stobici, Osojanih, Ravnici, Beli ali Bili in Reli preko 4000, absolutno ne more preživljati. Zato se pečajo vsi moški Rezijani s piskroveško obrtjo po ostalih slovenskih, pa deloma tudi italijanskih in furlanskih pokrajinah. Pokrajina sama je divje romantična, saj se bregovi gorovja ponekod silno strmi. Na vas Osojane n. pr. vso zimo ne posije solnce in je po tem dobila tudi svoje značilno ime. Vendar pa je Rezija poleti prav lepa že zaradi kontrasta med temnim zelenjem svojih storžjakov ter bledega zelenja svojih livad in gorskih pašnikov. Vsa Rezija je po italijanski upravni organizaciji združena v eno samo občino, ki se imenuje Rezija in pripada Videmski provinci. Vsa občina meri 112 kvadratnih kilometrov ter zajema tudi dolino Učje in Bile, dveh pritokov Rezijanske vode.

Nekaj posebnega pa je rezijansko narečje, ki je delalo že silne preglavice

raznim jezikoslovcem. Nekateri so enostavno trdili, da spada k srbohrvaščini in ne k slovenščini, drugi so rekli, da je ostanek ruskega jezika, tretji so ga zopet vtaknili v turansko skupino; nekateri trdijo dalje, da je slovenski jezik, ohranjen v svoji prvotni obliki. Vendar je tudi poznavalec rezijanske težko reči, katero mnenje je bolj pravilno, dasi se Rezijani, v kolikor je to sploh mogoče, smatrajo za Slovence in govorijo vsi, posebno moški, poleg svojega narečja tudi prav dobro slovenski, primorski in beneškoslovenski dialekt. Iz studij in primerjanj slovenskega jezika in rezijanskega narečja se dozdeva, da imata oba ista svojstva, iz studij naglašavanja in mnogih besed, ki so v slovenščini popolnoma nepoznane, pa pridemo do zaključka, da je v tem narečju marsikaj, kar ne najdemo ne v slovenščini ne v srbohrvaščini. Velika posebnost, ki jo ima rezijansčina, je štetje, ki je podobno francoskemu: 30 = triste, 40 = štrede, 50 = partedú, 60 = tri krat dvüjsti, 70 = tri krat dvüjsti nu disat, 80 = štiri krat dvüjsti, 90 = štiri krat dvüjsti nu disat, 99 = štiri krat dvüjsti nu devet-nast.

Gotovo pa je, da so Rezijani slovenskega pokolenja in da prebivajo tam že skoraj 1000 let, izza dobe nordijskih invazij, ko je konglomerat raznih ljudstev iskal kos zemlje, kjer bi se naselil. Že leta 1533 je znano, da je poklical pater Gilbert svoje podložnike iz Rezije na samostansko dvorišče ter si dal zapriseči zvestobo na evangelij. Med temi podložniki so bili pretežno Slovani. Še bolj očitno je to iz zapisnika druge prisege, ki se je izvršila v cerkvi na Reli dne 4. marca l. 1339. Med rodbinskimi imeni zaprisežencev iz Rezije se tedaj izrečno navajajo: Godič, Rus, Sabadin, Saliboj,

Moraš, Radoš, Kutin, Stanigoi, Černe Čadež itd. Eden je naveden celo kot Pedrus filius Jacobi de Dolina, iz česar lahko izvajamo, da so bili že tedaj vsi prebivalci Rezije Slovenci in so svojo dolino imenovali enostavno »Dolina«.

Kakor ostali naši rojaki v Beneški Sloveniji in na Primorskem, tako so seveda tudi Rezijani brez vsakih narodnih pravic. Šolski in uradni jezik je zanje že več ko sto let italijanščina. Njihovi duhovniki pa se še vedno poslužujejo domačega rezijanskega ali beneškoslovenskega narečja. Tudi dokaz, da se ljudska govornica ne da zatreti niti tedaj tako lahko, če ljudstvo politično tudi postane druge narodnosti!

Serum iz kačjega strupa — proti kačjemu strupu

Službena statistika Zedinjenih držav navaja letno nad 1000 slučajev, da so strupene kače vgrizile človeka. 10—25% ugrizov je končalo s smrtjo, zlasti pri gotovih vrstah kač. Danes je pa iznajdeno brezpogojno učinkovito sredstvo proti kačjim pikom; serum iz kačjega strupa. Neposredna smrt od kačjega pika nastopi zelo redko, samo če strup naravnost dospe v kakšno večjo žilo. Ako to ni in ako ne inficira strup kakega večjega krvnega kanala, ostane še vedno časa dovolj, da se uporabi protistrup. Za izdelovanje seruma imajo v Ameriki danes posebne zavode, v katerih dobivajo serum na podoben način, kakor serume za nalezljive bolezni. Posebno izvežebani kačji borci nalove več tisoč strupenih kač. Dobro poznavajoč kačje vrste in navade jih love v zanke, polovljene kače spravijo v posebne rešetke ter jim od časa do časa odvzema-jo strup. V ta namen pograbijo eden kačo za tilnik, strupene zobe ji potisne v gumijasto kožo, razpeto nad stekleno posodo. Bodisi iz razdraženosti ali pa vsled pritiska na strupne žleze kača izbrizga strup, ki pada v posodo. Seveda morajo nekatere kače včasih naravnost »molziti«, da dobijo zadostno količino strupa od nje. Da dobijo od kač čim več strupa, jih pustijo včasih zaprte delj časa gladovati. To raditega, ker kačam služi strup obenem kot pomožno sredstvo pri prebavi, in se ga pri daljšem gladovanju seveda nabere večja množina. Ta strup potem filtrirajo in posuše. Posušen strup navzame obliko rumenkastih kristalov. Šele v tem stanju pride v laboratorij za serum. Tam inficirajo s tem strupom konje, najprej z malimi, nato z vedno večjimi količinami, tako da postane konj popolnoma neobčuten za strup. Tako imuniziranemu konju odvzamejo čez čas nekaj krvi in iz te krvi delajo serum, ki absolutno učinkuje proti strupu. Posebne vrste serumov izdelujejo proti piku gotovih kačjih vrst in jih pošiljajo v kraje, kjer je dotičnih kač veliko. So pa zopet serumi, ki učinkujejo proti piku raznih kačjih vrst. Serum razpošiljajo v malih steklenicah, tako da se ga lahko v slučaju potrebe posluži tudi lajik. Serum kot tak je neškodljiv. Zasluge za izum tega seruma in za ustanovitev zavodov za njegovo izdelovanje ima v prvi vrsti braziljski raziskovalec dr. Afranio de Amaral. Dozdajni poskusi so pokazali, da je izum pravi blagoslov za kraje, kjer še ni bilo mogoče, iztrebiti strupene kače,

Nenavaden vzrok za samomor

Na Dunaju je hotel napraviti neki komaj 21letni šofer s skokom skozi okno konec svojemu življenju, kar pa so mu v zadnjem trenutku preprečili. Pozneje je povedal, da je pri zapenjanju ovrtnika, kar se mu dolgo ni posrečilo, postal tako strašno nervozen, da je hotel izvršiti samomor. V svrhu preiskave njegovega duševnega stanja so ga odposlali na opazovalnico.

Švejk v Ameriki.

Znameniti Haškov »Dobri vojak Švejk« je nedavno izšel tudi v New Yorku v angleškem prevodu Pavla Selvera. Veliki ameriški listi so polni hvale o tej satiri. »New York Telegram« jo imenuje celo »najoriginalnejšo knjigo o vojni ki zasluži, da si jo prečita vsakdo, kdor ljubi humor«.

Sport

Krmarska vožnja po Pohorju

Vožnja: V nedeljo, dne 16. marca priredi Zimskosportni odsek SPD Maribor-Ruše, pod vodstvom gospoda poručnika Ogorelca krmarsko vožnjo s Klopnega vrha čez Roglo v Mislinje. Zbirališče smučarjev v soboto zvečer na Klopnem vrhu. Odhod v nedeljo ob pol 8. jutraj s Klopnega vrha. Povratek v nedeljo z večernim vlakom. Odhod iz Maribora v soboto ob 1.20 in ob 5. uri. Opozorjamo vse člane in nečlane, da se tega izleta v čim večjem številu udeležijo, ker je to v letošnji sezoni zadnji skupni izlet! Snega dovolj! Smuka ugodna!

Tekma: Istočasno se bo vršila tudi tekma za časten naslov »najboljši pohorski krmar«, darilo srebrn pokal. Tudi drugi in tretji prejmeta priznanico. Tekmovalci se zberejo v soboto na Klopnem vrhu. Vabimo Vas s željo, da se te poslednje naše prireditve v čim večjem številu udeležite. Darila razstavljeni na Klopnem vrhu. Prijave do starta. — Smuk in na svidenje!

Težkoatletsko tekmovanje za prvenstvo dravske banovine.

V soboto in nedeljo dne 15. in 16. marca se bo vršilo v Narodnem domu težkoatletsko tekmovanje za prvenstvo dravske banovine, ki je priredi SK Železničar.

Kakor smo že poročali, bodo nastopili najboljši atleti naše države in sicer državni prvaki S a u e r b o r n, SK Herkules, Zagreb (perolalika), V o j v o d i č, SK Herkules, (lahko), M a r k o v i č, SK Croatia, Zagreb (Welter) in P a l k o v i č, SK Herkules (težka). Vse kategorije so jako dobro zasedene in je računati s težkimi in napetimi borbami. Začetek tekmovanja v soboto ob 20. uri in v nedeljo ob 9. uri.

SK Železničar, težkoatl. sekcija.

Sledeči težkoatleti morajo biti v soboto točno ob 18. uri v Narodnem domu: Pircher, Wresnig, Spaner, Glumac, Trnjav, Bedenik I, II, Csasar, Lobnik, Terglayčnik, Fischer, Berce, Štrukelj in Rak. Reditelji so: gg. Marussig, Jančič, Inkret, Lorber, Fašing, Wagner in Medved. Načelnik.

Sodniška sekcija, službeno.

Nedeljske tekme sodijo: ob 10. predpoldne SK Rapid rez.—SK Železničar rez. g. B e r g a n t; ob 14.30 Villacher Sportverein—SK Rapid g. F r a n k l; ob 16. SK Železničar—SK Svoboda g. B i z j a k. Vse tekme se vršijo na igrišču SK Rapida. Načelnik.

ISSK Maribor v Varaždinu.

ISSK Maribor gostuje v nedeljo, dne 16. marca v Varaždinu proti Vešku. Revanžna tekma se bo vršila dne 25. marca v Mariboru.

Villacher S. V.—SK Rapid.

V nedeljo bo imel SK Rapid interesantnega gosta iz Beljaka — Villacher Sportverein. S to tekmo nam bo predstavil Rapid letos še neznan moštvo. Srečanje med obema kluboma v Beljaku je končalo s sigurno zmago domačinov. V nedeljo pa bo Rapid skušal popraviti svoj svoječasni poraz. Nadalje nastopita v nedeljo SK Železničar in SK Svoboda v prvenstveni tekmi. Obe tekmi bosta sigurno nudili lep užitek.

Sokolstvo

Starejši oddelek SKJ v Mariboru - matiča telovadi vsak ponedeljek, sredo in petek v gimnazijski telovadnici. Pričetek telovadbe je ob pol sedmih zvečer in traja do osmih. Prijave za ta oddelek se sprejemajo v telovadnici v istem času.

»To-le sliko hočeš kupiti, Ančka. Ta ima vendar čisto nemogočo tehniko«.

»Nič za to. Potrebujem jo samo radi tega, da zakrijem neki madež na steni.«

Odvetnik: »Kot vzrok za ločitev navajate zakonsko zmotu. Kaj pa mislite s tem?« »Zmotil sem se glede njene dotel«.